

11. Теория государства и права : [курс лекцій] / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. – М. : Юристъ, 2000. – 776 с.
12. Джужа О.М. Щодо можливості вивчення правових явищ з позицій синергетики / О.М. Джужа, Ю.Ю. Орлов, Р.А. Калюжний // Право і суспільство. – 2009. – Вип. 2. – С. 3–12.
13. Білоус В.С. Синергетична парадигма і політична діяльність: методологічний потенціал та ефективність його реалізації / В.С. Білоус // Вісник Київського нац. університету ім. Тараса Шевченка. Серія : Філософія. Політологія. – 2006. – № 81/83. – С. 8–9.
14. Бехруз Х. Праворозуміння, розуміння права і правова система / Х. Бехруз // Право України. – 2010. – № 4. – С. 143–147.

ОЛІЙНИК М. С.,
аспірант кафедри теорії
та історії держави і права
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 340.17

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КРИТИЧНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПОРІВНЯЛЬНОМУ ПРАВознавстві в Україні

Крізь призму розвитку порівняльного правознавства подається процес розвитку критично-правових досліджень в Україні, історія їхнього становлення та сучасний стан розвитку. Роз'яснюється сутність поняття «критично-правові дослідження в порівняльному правознавстві».

Ключові слова: порівняльне правознавство, критично-правові дослідження, буржуазна ідеологія, марксистська ідеологія, запозичення правових норм.

Сквозь призму развития сравнительного правоведения подается процесс развития критически-правовых исследований в Украине, история их становления и современное состояние. Разъясняется сущность понятия «критические правовые исследования в сравнительном правоведении».

Ключевые слова: сравнительное правоведение, критически-правовые исследования, буржуазная идеология, марксистская идеология, заимствования правовых норм.

In the light of comparative law served the development of critical legal studies in Ukraine, history of their formation and the current state of development. Explained the essence of the concept of «critical legal studies in comparative law».

Key words: comparative law, critical legal studies, bourgeois ideology, Marxist ideology, borrowing law.

Вступ. У період тотальної глобалізації все частіше можна зустріти процеси запозичення правових норм та інститутів, притаманних правовим системам інших держав. Безсумнівно, що для правової системи України такі процеси також є можливими, а в окремих випадках – необхідними, адже вона потребує створення нових правових інститутів, нових

норм, упровадження механізмів їхнього регулювання. Проте варто враховувати, що будь-яка необхідність і можливість запозичення має бути детально вивчена, правильно оцінена й аргументована, адже не всі західні конструкції права можна запозичувати і не все нам підходить. На сьогодні в цьому можуть допомогти критично-правові дослідження в порівняльному правознавстві. А дане дослідження буде присвячене історії виникнення та становлення критично-правових досліджень в Україні.

Стосовно стану дослідження, то варто зазначити, що лише окремі науковці вказували на необхідність виділення в порівняльному правознавстві критично-правових досліджень, а саме: предмета порівняльного правознавства (В. Кудрявцев, В. Туманов) [1, с. 62–63]; критичної мети (О. Львова, М. Савчин) [2, с. 150–155; 3, с. 54]; критичної функції порівняльного правознавства (Ю. Тихомиров, І. Ситар та ін.) [4, с. 8; 5, с. 64].

Однак більш важливим видається виділити науковців, які, описуючи становлення науки порівняльного правознавства, безпосередньо порушували питання важливості виділення критично-правових досліджень (як сучасних наукових досліджень, які в процесі ознайомлення із зарубіжним правовим досвідом і можливістю його запозичення допомагають піддати сумніву таку можливість, необхідність та доцільність, прогнозуючи тим самим можливі результати). До таких авторів, крім уже зазначених, варто зарахувати Х. Бехруза, А. Саїдова, О. Тихомирова, В. Туманова, М. Яцишина та ін.

Постановка завдання. Мета нашої статті – подання історії виникнення й формування критично-правових досліджень у порівняльному правознавстві в Україні. Для цього ми маємо проаналізувати розвиток порівняльного правознавства на території України й на його основі визначити вплив останнього на процес формування сучасних критично-правових досліджень.

Результати дослідження. У попередніх роботах ми розкрили поняття критично-правових досліджень та вказали таке:

- це правові дослідження, які стосуються критичного погляду на правовий досвід зарубіжних країн;
- це вид пізнавальної діяльності у сфері права, який полягає в оцінюванні й аналізі розвитку правових інститутів іноземних держав та критичному підході до можливого, доцільного чи необхідного запозичення або врахування їхнього позитивного досвіду з метою вдосконалення власного законодавства й запобігання настанню негативних наслідків, які можуть чи могли б виникнути у зв'язку з використанням правових норм інших правових систем, не врахувавши перед цим усіх принципів та умов, яким мають відповідати норми, що їх прагнуть використати законотворці.

Обґрунтовуючи необхідність виділення критично-правових досліджень, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на тому, що характеру критично-правових досліджень мусять відповідати всі процедури ознайомлення з правовим досвідом інших країн, адже в будь-якому разі не слід забувати про те, що не все можна запозичувати в інших країн, навіть з урахуванням того, що для них їхній досвід став успішним та дієвим.

Беззаперечним є той факт, що будь-які правові норми створюються на запит відповідного суспільства й умов його існування. Так, у пошуку вирішення певних проблемних питань варто звертати увагу на те, що норми творяться у відповідних соціально-культурних, економічних, політичних, правових умовах, а також на основі моральних, релігійних, культурних принципів, з урахуванням традицій і менталітету. Тому неможливо знайти ідеальний варіант, який можна було б беззаперечно застосувати відносно потреб та на вимоги власного суспільства. Саме критично-правові дослідження здатні допомогти усвідомити й теоретично обґрунтувати те, що не лише не все можна запозичувати, а й не все нам підходить, як би ідеально ці норми чи інститут не регулювали правові відносини в іншій правовій системі.

Так, насамперед варто зупинитись на історії їхнього становлення. Щодо цього питання нам здатне допомогти порівняльне правознавство.

Порівняльне правознавство в його сьогоднішньому вигляді сформувалось під дією двох абсолютно різних течій: залученням іноземного права при створенні нових національ-

них законів і порівняльного аналізу різних правопорядків з метою краще вивчити сам феномен права [6, с. 80]. Проте історія його становлення мала динамічний еволюційний характер ще й у давні часи, коли порівняльне правознавство ще не виділялося в самостійну галузь права, а застосовувалося лише як метод дослідження окремих інститутів права, що належали до законодавства однієї країни [7], а не різних правових систем.

Однак згодом, враховуючи те, що порівняльне законодавство здатне допомагати розробникам кодексів чи окремих законів враховувати зарубіжний досвід [8; 12], у 1869 р. було створено французьке Товариство порівняльного законодавства, що мало на меті вийти за межі власної законодавчої системи та передбачало втрату рис локальності й сприйняття досвіду, накопиченого в інших правових системах. Х. Бехруз вказує, що на I Міжнародному конгресі порівняльного права, який відбувся у 1900 р., були окреслені фундаментальні проблеми цієї галузі знання, і саме це стало основою для того, щоб дискусія про порівняльне право та деякі загальні висхідні уявлення про нього отримали логічне продовження [9, с. 278]. Цей конгрес М. Яцишин назвав своєрідним проміжним підсумком розвитку порівняльно-правових досліджень і зазначив, що українці були представлені вченими М.В. Ковалевським та Ф.В. Тарнавським [10; 13].

Однак використання й запозичення зарубіжного правового досвіду, зокрема на територіях, яку сьогодні займає Україна, здійснювалось і до 1869 р. Так, «Руська правда» була широко відома і високо цінувалась у Європі; укладачі Соборного Уложення 1649 р. не могли не враховувати досвіду зарубіжних кодифікацій; згодом зарубіжний правовий вплив багато в чому ініціювався царями, які своїм політичним курсом полегшували сприйняття в Росії прогресивних правових ідей та установ [11].

Розглядаючи питання історично-правових засад становлення компаративістських досліджень в Україні в XIX–XXI ст. М. Яцишин зазначає, що одними з перших українських учених, які приділили увагу порівняльно-правовим дослідженням і питанням запозичення зарубіжного правового досвіду, були С. Орнатський (1806–1884 рр.) та М. Іванішев (1811–1874 рр.). Відповідно до поглядів С. Орнатського, взаємодія правових систем у формі запозичення чи уніфікації є закономірним і позитивним явищем, однак запозичення не має бути сліпим, а рецепція передбачає видозміну норм та інститутів з урахуванням особливостей характеру й історичного розвитку певного народу. Запозичення, на думку автора, не є принизливим і не призводить до нівеляції народу, а навпаки, відчуження й ізоляція народів були б шляхом до деградації суспільства і права. На відміну від С. Орнатського, М. Іванішев стверджував, що національне право не може кардинально змінюватись з метою наближення до якогось примарного єдиного для всіх народів абсолюту. Автор наполягав на тому, що слов'янам притаманний особливий суспільний характер (дух) – як дещо дане Богом, самоцінне та варте збереження. Законодавець, на думку М. Іванішева, має уникати непродуманих нововведень та рецепції правових явищ з країн, які відрізняються від слов'ян своєю культурою [10, с. 10–12].

Отже, як можемо побачити, хоча з 1869 р. й було проголошено ідею сприйняття іноземного досвіду, накопиченого в інших правових системах, проте дослідження можливості запозичення іноземних правових норм та інститутів здійснювалось і раніше, у тому числі й науковцями з України.

З перемогою радянської влади, коли нова ідеологія стала основою формування й розвитку соціалістичного права, відбулась зміна курсу порівняльного правознавства. Останнє розглядалось як невід'ємна складова всієї системи буржуазного права, тому вже цим визначалося негативне ставлення до нього [12, с. 64].

Повний розрив з ідеями, принципами й нормами буржуазного права призвів до відходу від позитивного аналізу зарубіжних правових систем. У своїх роботах Ю. Тихомиров зазначає: «Якщо в 20-і рр. ще можна було зустріти доброзичливі оцінки окремих іноземних правових інститутів, то надалі вони зникають. Об'єктивне порівняльно-правове вивчення було замінено в юридичній науці на пропаганду критичної оцінки, яка створювала враження абсолютно ціннісної та ізольованої правової системи соціалізму» [11].

М. Марченко вказує, що критиці, з точки зору захисту своїх національних інтересів, причому в більшості випадків цілком обґрунтовано й виправдано піддавалися такі західні концепції, як теорія створення єдиної «світової держави», «світового права» тощо. Автор зазначає, що критичному аналізу вони піддавалися не через їх політичну чи юридичну неспроможність або ж «приналежність» до порівняльного правознавства, а через їх певну цільову спрямованість, що не завжди поєднувалося з національними інтересами радянської Росії [12, с. 66].

Як ми можемо зауважити, з моменту формування радянської влади, відбувся процес становлення й розвитку критично-правових досліджень, оскільки розпочався тотальний процес безперервної критики зарубіжних правових норм та інститутів, ідей «буржуазної ідеології». Ця критика полягала в засудженні, обґрунтуванні неієвості буржуазних правових інститутів, їхньої невідповідності й неможливості до застосування, а ідеально правильною визнавалась лише радянська соціалістична правова система. Так здійснювались спроби відкинути все «чуже», буржуазне, як таке, що суперечить ідеям радянської влади та не має права на існування.

Як погоджуються й інші автори, протягом тривалого часу в радянських порівняльно-правових дослідженнях домінувало контрастне порівняння у формі протиставлення нового соціалістичного права «старому» буржуазному. Часто порівняння було суто формальним і підпорядковувалося наперед визначеній не науковій, а політико-ідеологічній меті [10; 13].

Відомий компаративіст Р. Давид вказував: «Марксизм – офіційно визнане вчення, а всяке інше, що суперечить, вважається не тільки помилковим, а й небезпечним». Автор у своїх роботах також додавав, що соціалістична революція супроводжувалася широкомасштабним критичним переглядом усіх інститутів, які здебільшого були відкинуті або трансформовані у світлі вчення марксизму-ленінізму, розглянутого як непорушна істина [12, с. 120].

До кінця 1950-х рр. у Радянському Союзі ставлення до порівняльного правознавства загалом було негативним. Як зазначає М. Яцишин, проблематика правових досліджень наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. була звужена до вивчення лише радянського права. Учені, які у своїх працях намагалися проводити порівняння із зарубіжними країнами, викликали підозри щодо благонадійності. Тому особливо виразними стали заклики українських учених (М. Палієнко та В. Корецький) вивчати право капіталістичних країн, здійснювати порівняльно-правові дослідження [10, с. 13–14].

Починаючи з 1934 р., академічні юридичні дослідження в Радянській Україні було фактично зупинено з ліквідацією Кабінету радянського будівництва і права (останньої юридичної науково-дослідної установи), тому надалі порівняльно-правові дослідження розвивали українські вчені-юристи, які в різний час опинилися в еміграції (Ф. Тарановський, Л. Ребет, В. Синайський) [10, с. 15].

Після Другої світової війни, як зазначає О. Тихомиров, прагматична спрямованість порівняльно-правових досліджень знову стала переважати в багатьох європейських країнах, що зумовило появу «критичної теорії порівняльного права» й розуміння порівняльного права як методу досліджень, тому домінуючою стала методологічна форма їхньої організації. Однак існування соціалістичного та буржуазного права зумовило необхідність виявлення їхніх суттєвих відмінностей, що було можливим переважно в теоретичному контексті [14, с. 4].

Ставлення до порівняльно-правових досліджень почало змінюватися у 1960-х рр. Так, у 1961 р. в Україні у складі Сектора держави і права Академії наук Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – АН УРСР) (з 1969 р. – Інститут держави і права) було утворено науково-галузеву групу з державного права зарубіжних країн. Однією з причин зміни ставлення до порівняльного правознавства стало проголошення ідеї мирного співіснування соціалістичної та капіталістичної світових систем. Ця ідея, як зазначає у своїх дослідженнях М. Яцишин, передбачала «конкуренцію сили прикладу» замість «конкуренції сили зброї» в суперництві. Так, з'явилася орієнтація на порівняння соціалістичного та буржуазного права, хоча й переважно контрастне. У цей період розвивався погляд на буржуазне

право як на синхронний із соціалістичним правом феномен. А у 1970-1980-х рр. порівняльно-правові дослідження набули популярності [10, с. 16].

Варто погодитись з О. Тихомировим, що особливості правового розвитку України наклали свій відбиток на виникнення і становлення порівняльно-правових досліджень, які здебільшого здійснювалися в напрямках запозичення правового досвіду європейських країн, формування соціалістичного права, інтеграції у міжнародний та європейський правовий простір [15, с. 15]. Погоджуючись з автором, варто визнати, що порівняльно-правові дослідження в Україні насамперед спрямовувалися на вивчення спільного разом з іншими країнами, ніж на дослідження «унікальності», «своєрідності», «самобутності» української правової культури, її «внеску» та впливу на інтерпретації «загальноновизнаних правових ідеалів і норм» і правові культури інших країн [15, с. 16].

Хоча О. Тихомиров виділяє особливості становлення й розвитку українських порівняльно-правових досліджень, до яких зараховує відсутність їх національної концептуалізації; пріоритетність використання історико-порівняльного методу; вивчення зарубіжного, радянського, соціалістичного й міжнародного права тощо [15, с. 16], проте варто погодитись з автором в тому, що Україна, як і інші країни, що одержали незалежність, має самовизначитись, поєднати [14, с. 5].

Порівняльно-правова наука в Україні виникла й розвивалась у формі порівняльно-правових досліджень, предмет яких за окремими винятками обмежувався колом країн, з якими наша країна пов'язана історично чи функціонально, а домінування позитивного права й інтегрованість України до складу інших країн, так само як і входження у міжнародний та європейський правовий простір, зумовили, як вдало зауважив О. Тихомиров, пріоритетну орієнтованість на запозичення іноземного правового досвіду. При цьому поза увагою, як правило, залишалися можливості порівняльно-правових досліджень щодо вивчення «своєрідності» українського права [15, с. 18].

Хоча становлення порівняльного правознавства в Україні і справді відбувалося в умовах постійного політико-ідеологічного тиску держави, однак ми не можемо не погодитись з М. Яцишином, що є всі підстави говорити про те, що українське порівняльне правознавство має глибокі коріння та власну традицію розвитку [10, с. 17]. Також неможливо не погодитись з О. Тихомировим, який зазначає, що кожний наступний період розвитку порівняльного правознавства відрізняється від попереднього «новаціями» й тим, що здобутки минулого не зникають, за винятком відверто хибних, антинаукових, а трансформуються, набуваючи під впливом нового іншого «забарвлення» [16, с. 119].

Крім того, що порівняльне право допомагає врахувати зарубіжний досвід [8, с. 12], воно також, як зазначали у своїх роботах Р. Давид та К. Жоффре-Спинозі, дає можливість краще зрозуміти власне національне право й удосконалювати його [13, с. 11]. З цим не можна не погодитись, оскільки саме порівняльне правознавство несе в собі найбільш широкий «набір можливих рішень» для вдосконалення власної правової системи. Однак передумовою для вдосконалення останньої є досконале знання як слабких, так і сильних сторін власного права.

Для України на сьогодні як ніколи актуально звучать слова Р. Давида та К. Жоффре-Спинозі про те, що звернення законодавця по допомогу до порівняльного права може тільки все більше й більше розширюватися, адже, на нашу думку, настав саме той час, коли від права чекають не тільки забезпечення стабільності правопорядку, а хочуть за допомогою нових законів більш-менш радикально перетворити суспільство [13, с. 11].

Стосовно значення порівняльного правознавства, то видається необхідним звернути увагу на Х. Бехруза, який зауважує, що накопичений потенціал порівняльного правознавства, що полягає в найширших можливостях використання теорії, методології й особливо результатів порівняльно-правових досліджень у юридичній практиці, зокрема у сфері правотворчості і правозастосування, воістину невичерпний [9, с. 280].

Як ми вже зазначали, зважаючи на постійну критику буржуазної ідеології, відомі компаративісти наголошували на необхідності виділення критично-правових досліджень як предмета порівняльного правознавства.

Так А. Саїдов, розглядаючи порівняльне правознавство як особливу спеціалізовану сферу правових досліджень, серед основних напрямів дослідження виділяв і критичний аналіз сучасної західної компаративістики [17, с. 9]. Однак, автор не був першим.

Першими, хто виділили та прямо вказали на критичність погляду на зарубіжний досвід як на предмет порівняльного правознавства, були вчені В. Кудрявцев та В. Туманов [1, с. 62–63].

Крім того, останній в одній зі своїх робіт «Буржуазная правовая идеология. К критике учений о праве» (про яку Д. Луковська вказала як про монографію, де вперше в радянській юридичній літературі була дана широка, узагальнена картина сучасної буржуазної теорії права та представлено її як чинний світогляд [18, с. 129]), зазначав і те, що «критика буржуазної ідеології в усіх аспектах та на всіх рівнях – це давня та постійна традиція марксистської думки» [19, с. 64].

Ми можемо погодитись з доцільністю виділення В. Кудрявцевим та В. Тумановим як предмета порівняльного правознавства критичного аналізу західної компаративістики, оскільки і справді, питанню критики буржуазної ідеології радянська соціалістична система права присвятила багато уваги.

В. Туманов вказував, що дослідження критики буржуазних учень були досить об'ємними та багатограними, адже при з'ясуванні істинного значення західної традиції права науковці не уникали жодної можливості покритикувати школи буржуазної правової думки, серед яких критика концентрованого вираження буржуазної ідеології; правовий фетишизм; позитивізм; дюгізм; критика буржуазної соціологічної юриспруденції; неокантіанство [20, с. 49–63].

Незважаючи на детальне дослідження критики буржуазної ідеології, В. Туманов визнавав і наголошував на тому, що марксистська наука держави та права ніколи не приховувала, що вона вивчає буржуазне правознавство з відповідних політичних позицій і бачить одним зі своїх основних завдань – виявлення соціальних позицій ідеологічного супротивника шляхом розгорнутого аналізу відповідних доктрин, учень, поглядів. Проте автор при цьому визнавав, що в окремих випадках аналіз буржуазних доктрин страждав спрощеннями та недоліками (недостатньо диференційований підхід до критикованих течій та авторів, невинуватого зближення відкрито реакційних і фашистських позицій з буржуазно-ліберальними та реформістськими) [19, с. 69–70]. І як ми можемо припустити, це відбувалось саме через те, що науковці в короткостроковій межі Мали обгрунтовано й аргументовано критикувати та жодним чином не допускати поширення буржуазної ідеології на території Радянського Союзу.

Так, ми можемо побачити, що метою авторів була побудова спрямованої критики, яка змогла б зруйнувати буржуазну ідеологію. Однак на сучасному етапі розвитку критично-правових досліджень, наша мета полягає в іншому: не зруйнувати чужу ідеологію, а конструктивно й максимально ідеально побудувати власну правову систему, з урахуванням впливу інших правових систем та їхніх ідеологій, не втративши та виділивши при цьому власну ідентичність.

На сьогодні наше завдання має полягати в тому, щоб не допустити до національної правової системи правових трансферів із зарубіжних правових систем, що не відповідають нашим соціально-культурним, економічним, політичним, правовим умовам, а також моральним, релігійним і культурним принципам розвитку суспільства, з урахуванням традицій та менталітету.

Сучасні компаративісти мусять ознайомитися з правовими системами інших країн, однак вони також зобов'язані реально оцінювати зарубіжний досвід і дивитися на нього крізь призму доцільності, необхідності чи можливості розгляду питання про запозичення зарубіжного нормотворчого досвіду.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що критично-правові дослідження є досить важливими, їх варто використовувати у своїй науковій та пізнавальній роботі як стосовно власного національного права, так і щодо вивчення іноземного права, оскільки вони вказують на необхідність критичного погляду відносно можливості, доцільності й необхідності як упровадження нових норм, так і запозичення зарубіжних. Також вони допомагають детальніше розглянути зарубіжні правові норми й інститути з точки зору якості регулювання ними відповідних суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Кудрявцев В. П., Туманов В. А. К итогам X международного конгресса сравнительного правоведения / В. П. Кудрявцев, В. А. Туманов // Советское государство и право. – 1979. – № 4. – С. 57–63.
2. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) : [монографія]; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Фенікс, 2007. – 430 с.
3. Порівняльне правознавство. Загальна частина: [Навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 288 с.
4. Тихомиров Ю. А. Право: национальное, международное, сравнительное / Ю. А. Тихомиров // Государство и право. – 1999. – № 8. – С. 5–12.
5. Ситар І. М., Чорнобай О. Л. Порівняльне правознавство: основні категорії: [навчально-методичний посібник] / І. М. Ситар, О. Л. Чорнобай – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – 176 с.
6. Цвайгерт К., Кётц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права : в 2 т. / К. Цвайгерт, Х. Кётц. – М. : Междунар. отношения, 2000. – Том I. Основы ; пер. с нем.– 2000. – 480 с.
7. Бигич О. Л. Порівняльне правознавство: природа та методологічне значення : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / О. Л. Бигич. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 16 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawbook.org.ua/biblioteka/avtoreferaty/ukraina/svobodnyj-dostup/12-00-01-teoriya-ta-istoriya-derzhavi-i-prava-istoriya-politichnikh-i-pravovikh-uchen/296-bigich-olena-leonidivna-porivnyalne-pravoznavstvo-prir-oda-ta-metodologichne-znachennya>.
8. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах: Общая и особенная части : [учеб.-практ. пособие] / К. Осаке. – М. : Дело, 2000. – 256 с.
9. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: сучасні грані досліджень / Х. Бехруз // Порівняльне правознавство. – 2013. – № 1–2. – С. 278–285.
10. Яцишин М. Стан та перспективи компаративістських досліджень в Україні : [відкрита лекція] / М. Яцишин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – Випуск 1. – 21 с.
11. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Ю. А. Тихомиров. – М. : Издательство НОРМА, 1996. – 432 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1120_page_8.html.
12. Марченко М. Н. Сравнительное правоведение. Общая часть : [учебник для юридических вузов] / М. Н. Марченко. – М. : Зерцало, 2001. – 560 с.
13. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози ; пер. с фр. В.А. Туманова . – М. : Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
14. Тихомиров А. Д. Философские проблемы правовой компаративистики : [открытая лекция] / А. Д. Тихомиров. – К. : Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Издательство «Логос», 2009. – Серия научно-методических изданий «Академия сравнительного правоведения». – Выпуск 17. – 32 с.
15. Тихомиров О. Д. Порівняльно-правові дослідження: проблеми визначення компаративної природи, наукознавчого осмислення та систематизації : [наукова доповідь] / О. Д. Тихомиров. – Київ-Львів: ЗУКЦ, 2012. – Серія науково-методичних видань «Академія порівняльного правознавства». – Випуск 29. – 52 с.
16. Тихомиров О. Д. Юридична компаративістика як постнекласичний етап розвитку порівняльного правознавства. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : [збірник наукових статей] / О. Д. Тихомиров; за ред. Ю. С. Шемшученка, О. В. Кресіна; упор. О. В. Кресін, О. М. Редькіна, за участі К. О. Черніченка. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Київський університет права НАН України, 2006. – С. 117–125.
17. Саидов А. Х. Теоретические проблемы советского сравнительного правоведения : автореф. дис. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и исто-

рия государства и права; история политических и правовых учений» / А. Х. Саидов. – М.: Академия наук СССР. Институт государства и права, 1984. – 24 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=70877>.

17. Луковская Д. И. Критика методологии буржуазной теории права. Буржуазная правовая идеология. К критике учений о праве / Д.И. Луковская. – М.: Наука, 1971. – 381 с. – Рецензия В.А. Туманов // Правоведение. – 1972. – № 3. – С. 129–136. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lawportal.ru/article/article.asp?articleID=188772>.

18. Туманов В. А. Избранное: Буржуазная правовая идеология. К критике учений о праве / В. А. Туманов. – М.: Норма : Инфра-М, 2010. – 736 с.

19. Туманов В. А. Избранное: Из истории марксистской критики буржуазной правовой идеологии / В. А. Туманов. – М.: Норма : Инфра-М, 2010. – 736 с.

ПАВЛОВ С. С.,

кандидат юридических наук,
доцент кафедры теории государства и права
(Национальный университет
«Одесская юридическая академия»)

УДК 340.115 (477)

ЮРИДИЧЕСКАЯ НАУКА УКРАИНЫ (СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ МЕТОДОЛОГИИ)

Сформулирован вопрос о статусе современной методологии в юридической науке. Обозначено, что проблема философии и прагматизма в выборе метода исследования определяет эффективность исполнения юридической наукой своих гносеологической и прогностической функций. Акцентировано внимание на важности построения новых методологических постулатов на уровне общетеоретической юриспруденции.

Ключевые слова: юридическая наука, функции юридической науки, методология юридической науки, глобализация, общество, право, состояние реального и идеального в правовой жизни, прагматизм, антропологизм.

Сформульовано питання про статус сучасної методології в юридичній науці. Зазначено, що проблема філософії та прагматизму у виборі методу дослідження визначає ефективність виконання юридичною наукою своїх гносеологічної і прогностичної функцій. Акцентовано увагу на важливості побудови нових методологічних постулатів на рівні загальнотеоретичної юриспруденції.

Ключові слова: юридична наука, функції юридичної науки, методологія юридичної науки, глобалізація, суспільство, право, стан реального й ідеального в правовому житті, прагматизм, антропологізм.

In this article was formulated the question of the status of the modern methodology in jurisprudence. Indicated that the problem of the philosophy and of the pragmatism in the choice of method research, shows the efficiency of the epistemological and the prognostic functions of legal science. The attention is focused on the importance of building a new methodological postulates at the general theoretical jurisprudence.

Key words: legal science, function of legal science, methodology of legal science, globalization, society, law, the state of the real and the ideal in legal life, pragmatism, anthropological.

